

dit éne te noemen: de belijdenis der Heilige Drievuldigheid ontdekt haar mysterie reeds in het Paradijs, maar toch is eerst vlak voor Jezus hemelvaart, in het bevel tot den Doop, de belijdenis van Vader, Zoon en Heiligen Geest in haar voliedigden vorm te voorschijn getreden. En het is juist dit organische karakter der Heilige Schrift, dat door het op den klank afciteren van een uit zijn verband gerukt vers ten eenenmale miskend wordt.

Nog twee andere vraagstukken hangen hiermede saam, die vooral op staatkundig terrein gewicht in de schaal werpen. Het eerste raakt de staatsinrichting van Israël, het tweede de voorkeur, aan het dusgenaamde „Evangelie“ gegeven boven de openbaring in het Oude Testament. Over beide slechts een kort woord.

Wat het eerste vraagstuk betreft, ligt het voor de hand, dat men zegt: Indien de staatsinrichting, die Israël ontving, aan Israël door God zelf gegeven is, wat kunnen we dan beter doen, dan ook in ons land die van God zelve herkomstige staatsinrichting invoeren? Meer dan eens is dan ook in dien zin geraden; en ook waar men dit niet in het algemeen aanorst, beriep men zich toch telkens bij detailpunten op hetgeen God zelf voor Israël verordende, om het ook in onze Staatsinrichting te eischen. Ten opzichte van den Staat beging men hiermede echter dezelfde fout, die zoo telkens begaan wordt, als men de toestanden der kerk onder Israël als regel stelt voor de geïnstitueerde kerken van thans. Een fout, die hierin schuilt, dat men geheel voorbijzag, hoe de inrichting van Staat en Kerk niet voor alle tijden, alle volken, en onder alle omstandigheden dezelfde kan wezen, maar afhangt van plaatselijke en tijdelijke aangelegenheden. Juist omdat Israël's staatsinrichting door God zelf was gegeven, rekent zij met die gelegenheden, want God zelf had dit onderscheid tusschen plaatsen en tijden verordend. Doch daaruit volgt dan ook, dat het in strijd met Gods bedoeling zou zijn, en tegen de ordinantie Gods in zou gaan, indien men, kortweg, hetgeen destijds en in het land van Palestina voor dat bepaalde volk verordend was, ten regel ging stellen voor alle volk, in geheel andere tijden, en onder geheel andere omstandigheden. Dat onderscheid gaat, tot op zekere hoogte, zelfs voor de *Tien Geboden* door. Wij houden niet den zevenden dag. Wij hebben „geen vreemdeling“ in onze poorte. Niet dan bij hooge uitzondering hebben wij een trek- of een ezel. En reeds de aanhef: „die u uit Egypteland, uit het diensthuis, heb uitgeleid“ toont het verschil. Reeds in de 16de eeuw schreef daarom Franciscus Junius een afzonderlijk tractaat, om de vraag te beantwoorden, in welken zin en in hoeverre de verordeningen, namens den Heere door Mozes aan Israël gegeven, ook voor ons geldende kracht bezaten. Hij schreef dit opstel vooral ook om diegenen tegen te staan, die, overmits de Mozaïsche wetgeving in dien gegeven vorm op ons niet toepasselijk was, haar deswege voorstelden als voor ons zonder betekenis; wat dan weer samenhang met de opzigtzetting van het Oude Testament, die vooral onder de Lutherischen insloep. Hier moest alzoo een regel gesteld; en na lang en breed geschil hierover, is men thans vrij algemeen tot deze conclusie gekomen, dat men hier te onderscheiden heeft tusschen de *beginselen*, die aan deze Mozaïsche wetgeving ten grondslag liggen, en tusschen den *bepaalden vorm*, waarin deze beginselen in de Mozaïsche wetgeving hun toepassing vonden. Niet dat iemand juist „gesteneid“ moet worden, maar wel dat de „doodstraal“ te handhaven is, blijkt uit de Boeken van Mozes. En om dit éne nog slechts te nemen: er blijkt niet uit, dat het landbezit juist in elken stam en in elke familie moet blijven zoo als het van ouds was, maar wel, dat de wetgeving, die het landbezit regelt, andere eischen stelt dan de wetgeving voor het roerend goed. Zeer diepe studie van de Mozaïsche wetgeving is daarom plicht; maar die studie moet er steeds op gericht zijn, om de blijvende beginselen en den voorbijgegaan vorm van hun toepassing scherp te onderscheiden.

Over het „Evangelie“ in ons volgend opstel.

„Vrouw, zie uw zoon.“

Jezus nu, ziende zijne moeder en den discipel, dien hij liefhad daarbij staande, ziedt tot zijne moeder: Vrouw, zie, uw zoon Joh. 19:26.

Jezus mijdt eerst den moeder-naam. Hij zegt niet: „Moeder, lieve Moeder“, maar schijnbaar in koeler zin: *Vrouw, zie, uw zoon*. En dan eerst spreekt hij tot den discipel dien hij liefhad: „Zoon, zie, uw moeder“. Maar wat hemzelven aangaat, wordt van geen kinder- en van geen moeder-betrekking gerept.

Zoo was het niet nu pas. Reeds te Kana in Galilea, toen hij het water in den wijn veranderde, heette het van zijn lippen niet: Moeder, maar „Vrouw“, wat heb ik met u te doen? Toen het volk van Kana hem riep: „Zie, uw moeder en uw broeders zoeken u“, antwoordde Jezus hun, zeggende: „Wie is mijne moeder of mijne broeders? Zoo wie den wil van God doet, die is mijn broeder, en mijne moeder“. En zelfs reeds toen hij, nauwelijks twaalf jaar oud, in den tempel was achtergebleven, en zijn moeder hem met angst zocht, staat niet geen woord, dat hij den moeder-naam uitsprak. Nogens, bij niet één der Evangelisten, lezen we, dat Jezus ooit in zijn openbaar optreden in Maria zijn moeder begroet heeft.

Dit kan niet gevallen, het moet voorbedachtelijk geschied zijn. Hij stond niet als kind tot zijn moeder, maar zij als verlorne en begnadigde tot hem haar Heiland in zielsbetrekking. Niet bij geloofde in haar moederhart, maar zij was door geloof aan haar Verlosser verbonden. Boven alle vrouwen daarin begenadigd, dat zij den Heiland der wereld onder haar hart

had mogen dragen, diert ze wat voor elke andere moeder zoo rijk en zoo schoon is: de afhankelijkheid, waarmee anders de volwassen zoon aan zijn bejaarde moeder kleefte. Zoo dikwijls zij die weelde zoekt, wordt ze teederlijk door Jezus teruggewezen. Hij kon niet voor haar zijn, wat anders een zoon voor zijn moeder moet wezen. De band van het bloed was hier in den band des geestes, die haar aan haar Heiland verbond, opgegaan.

Eerst hier bij het Kruis, vlak voor het *Volbracht* van Golgotha klom, is het de aardsche band, die weer mee gaat spreken.

Had Simeon het haar niet reeds in den tempel voorzegt, dat eens een zwaard door haar ziel zou vlijmen?

En nu het daaraan toe is, nu ze tegelijk als *verloste* geloof, maar ook als *moeder* lijdt, zoo als geen ander bij Golgotha met en om Jezus lijden kon, nu eerst gedekt Jezus de leegte die in haar moederleven door zijn sterven zou ontstaan, en nu roept hij haar, doelende op Johannes, die bij haar stond, van het Kruis toe: *Vrouw, zie, uw zoon!*

Er sprak heldenmoed in die vrouwen, dat ze het aandorsten, op dat ontzettend oogenblik, ter poorte van Jeruzalem uit, den weg naar Golgotha in te slaan, en tot vlak bij het Kruis door te dringen, op gevaar af van bespot en beleedigd te worden door het bloeddrigst gepeupel.

Petrus was bezweken, tot driemaal toe bezweken, nog zelfs eer Jezus gevonnist was; maar Maria, met die andere vrouwen, toetseerde elk gevaar, en wil met de trouw van het moederhart den stervensblik van Jezus opvangen.

Johannes hadden ze met zich genomen, den discipel die door liefdesdrang het sterkst onder al de jongeren aan zijn Jezus verbonden was.

Ze hadden eerst dien bange Vrijdagmorgen in Jeruzalem doorleefd. Niet onwaarschijnlijk reeds vroeg door Johannes, toen hij uit Gethsemane gevlucht was, gewekt uit den slaap, en veront-rust door de schrikverwekkende tijding, dat Judas Jezus verraden, en de wacht hem gevangen genomen en naar het Sanhedrin gevoerd had.

Wat ze toen gedaan hebben, of ze naar de poorte van de Raadsaal geslopen zijn, om den uitslag te vernemen, of ze op het marktplein bij Gabbatha onder de woelende menigte van verre hebben gestaan, of dat Johannes alleen op koudschap uitging, en naar ten slotte de ontzettende tijding bracht, dat Jezus tot het Kruis was veroordeeld, — de Evangelisten zeggen het niet, en geen gissing kan hier baten.

Ook staat er niet, dat ze op den weg megingen, toen Jezus ter strafplaats werd uitgeleid. Eerst als de kruisiging voldeindigd is, en het op het laatst loopt, worden ze, en dan nog alleen maar door Johannes, vermeld.

Eerst bleven ze onder de schare, die zich verdrong, onopgemerkt. Pas op het laatste oogenblik schijnt Maria, toen ze het sterven nader zag, vooruit te zijn gedrongen, vermoedelijk door Johannes gesteund. En toen, toen ze voor het laatste, met een blik naar nabeleaze smart en bange moederlijke ontferming in sprak, tot haar stervenden Heiland opzag, toen zag Jezus ook haar aan, en niet te luid, om den spot der schare niet te wekken, maar luid genoeg dat zij het verstaan kon, riep hij haar met reeds bezwijkende stem toe: *Vrouw, zie, uw zoon*.

Dat Jezus op dat oogenblik om zijn moeder leed, gelijk zij leed om hem, is bij de diepte van zijn menschelek medegevoel niet anders denkbaar.

Er lag ook verkwikking voor zijn hart in. In Gethsemane waren zijn jongeren gevloden, en ontbrak in hen de manlijke kloetheid om zijn ziel te troosten, toen zijn ziel bedroefd was tot den dood toe. Vlak bij de zaal van het Sanhedrin had zijn Petrus hem tot driemaal verloochend. En sinds heel dien dag door was zijn ziel verschromt door het aanstaren van den blik der woede en van den bloeddorst der priesters en der gillende schare. Nog terwijl hij aan het Kruis hing, had de ruwheid der krijgsnachten en de lastering der overpriesters zijn ziel doen huiveren. Al die lange, bange uren door had hij de wijnersblik alleen getreden. Het was, of niet één blik van het menschelek oog hem van liefde en van deernis mocht spreken.

En zie, te midden van die donkere schaduwen, glinstert daar nu op eenmaal de liefde uit het vrouwenoog hem tegen, de blik der liefde van zijn moeder en van den discipel, die hem onder allen het dierbaarst was.

En glinstering der liefde, als om hem met die menscheid, waarvoor hij sterven ging, te verzoemen. Een verkwikking in het bangste oogenblik, hem door den Vader beschikt.

En toch, een verkwikking die niet onverminkt kon zijn. Want dronk Jezus al met heiligen wellust die teug van menschelek liefde in, tegelijk deed eigen liefde hem peilen, wat in dat gefolterde hart van zijn moeder doorworsteld werd. Hij wist het, dat was nu het oogenblik, dat haar het zwaard zou biter door het moederhart vlijnde.

Moeder te zijn, moeder van zulk een Zoon, en dan dien Zoon, onder smart en hoon, aan het vloekhout te zien sterven, o, al heeft ze op dat oogenblik, om Jezus wil, haar tranen bedwongen, Jezus heeft die bittere tranen zich achter het gespannen oog zien verbergen.

Het zwaard, dat door haar ziel ging, was een zwaardsteek te meer door zijn eigen teeder, fingevoelig hart.

En daarom denkt Jezus om zichzelf niet. Ontfermend gaat zijn liefde naar die in haar smart bezwijkende, en toch in haar smart zoo heldenmoedige vrouw uit, en meer luisterend dan luidte het uitroepend, zegt hij zachtens tot haar, maar zoo dat ook Johannes het hoort: *Vrouw, zie, uw zoon*.

Er lag in dit woord, zoo ge wilt, ook een toezegging van *hulplijke* verzorging. Ook in zijn sterven sluit Jezus het oog niet voor den nood des aardschen levens. Maria kan niet alleen blijven staan. De smart van het ter dood brengen van haar zoon zou haar najagen. Wie weet wat angst, alsof men ook aan haar de hand zou slaan, en om haar zoon gevangen nemen, in die ure der verschrikking haar hart bestormd hebbe. En reeds daarom geeft Jezus haar een rustpunt voor haar zoekend hart. Johannes zou onder menschen het voor haar, het als een zoon voor zijn moeder opnemen. „Van die ure af nam de discipel, dien Jezus liefhad, haar in zijn huis“.

Maar hoeveel meer lag er niet in dat diepe woord.

Van een liefde, die den hartstocht des gevoels doet opwellen, bij Jezus geen zweem. Geen oogenblik slaapt het gevoel hem meê. Hij weet, dat het voor Maria de bangste worsteling zal zijn, om den aardschen band, die haar aan Jezus bond, te boven te komen, en van nu voortaan alleen *geestelijk* in haar Verlosser

zalig te zijn; sterker nog, om welhaast in datzelfde Kruis te jubelen, dat nu bij den aanblik haar moederhart verplettert. En daarom spant Jezus dien band des bloeds niet, door het woord van „Moeder“ over zijn lippen te laten komen, maar maakt dien hand veeleer los, door haar ook nu toe te spreken als *Vrouw*.

En waar het moederhart, in zijn leegte en leemte, geen rust kan vinden, daar beschikt Jezus haar een ander die met kinderlijke teederheid haar moederlijke liefde beantwoorden zou; daar wijst Jezus haar op den warmst gevoelende onder zijn jongeren, en geeft haar Johannes als van nu voortaan haar aangekomen zoon.

Teedere, heilige wisseling van plaatsbekleding. Zelf sterft hij als plaatsbekledend Middelbaar voor Johannes, en Johannes zal zijn plaats bekleden als zoon bij zijn verlorne moeder.

Hier is het mysterie. Maria, de gezaglijke onder de vrouwen, die bitterder dan ooit een moeder om haar kind gevoeld heeft, en die, omdat haar kind ook voor haar leed, en ook haar Verlosser zou zijn, den band van „moeder aan het kind“ moest losmaken, en moest overdragen op Johannes.

En Jezus, terwijl hij stervend den moederband losmaakt, het teederst de wonde van het moederhart verbindend.

Zoo wordt de moeder die verpletterd stond, vertroost, en Jezus bewijst van zijn Kruis aan zijn moeder de dubbele genade, en dat hij haar zaligt door het bloed dat ook voor haar vergoten wordt, en dat hij in haar moederhart den balsam der vertroosting druppelt, door de liefde uit haar moederhart over te leiden op den discipel dien Jezus liefhad.

Amsterdam, 6 April 1900.

Humpata.

Uit Burgersdorp in Zuid-Afrika werd het volgende aandoenlijk schrijven ontvangen:

Den WelEerw. Hooggel. Heer Dr. A. KUYPER, Amsterdam.

Hooggel. Heer en broeder in Christus!

Zooals u bekend is, is op dit oogenblik Zuid-Afrika in groote moeilijkheid gedempeld, van wege den oorlog tusschen de twee Republieken en Engeland.

De Geref. kerken lijden hierdoor vreeslijk. Bijna alle broeders zijn ten strijde getogen; slechts enkele gijzaards en kinderen zijn te huis. Alles staat stil en onze financiële bezwaren zijn groot.

Wij dragen dit echter geduldig. Er is echter eene zaak die ons zeer beswaart en waarin wij de hulp onzer broeders inroepen.

Wij hebben voor enige jaren een Zending onder de *huiden* te Humpata, Westkust van Afrika, begonnen en geven ondersteuning aan den heer Biewinga, die aldaar werkzaam is.

Die ondersteuning, gering als die is, moet, zoolang de oorlog duurt, gestaakt worden. Ons vriendelijk verzoek is nu, dat de broeders in Nederland, zoolang de oorlog duurt, hem eenige ondersteuning zullen geven.

Het is een allergeachtigst werk, en wij gevoelen dat wij het niet mogen opgeven.

Met vrijmoedigheid wenden wij ons dan tot de broeders in Nederland en vragen: Helpt ons en helpt dat werk.

Het adres van den heer Biewinga is: P. BIEWINGA, Humpata Moesamede, Westkust van Afrika.

Ik schrijf dezen brief namens eenige broeders der commissie. De geheele commissie kon onmogelijk bij elkander komen.

Na groete,

Uw Broeder in Christus, JAN LEON CACHET.

Burgersdorp, 15 Febr. 1900.

Dit schrijven hiernede ter kennis van onze kerken brengende, waag ik het, dit teedere belang aan onze broeders en zusters ten eerste op het hart te binden. Er moet voor Humpata gezorgd worden. Zij, die het dusver deden, kunnen het thans niet meer doen.

Ik ben dan ook overtuigd, dat Nederland volgaarne Humpata als een eereschild tijdelijk over zal nemen, en verklaar mij gaarne bereid, het daarvoor noodige in ontvangst te nemen, en ten spoedigste op te zenden.

Het noodige bedrag stel ik voor de eerste maanden op *duizend gulden*.

Aangezien ik voor een paar weken naar het buitenland vertrek, verzoek ik beleefdelijk, dat men de gelden adresseere aan de *Redactie van de Herant*, en niet aan mij persoonlijk, daar dit vertraging zou kunnen geven in het ontvangen van het bedrag der aangeeteekende brieven of postwissels.

Amsterdam, 2 April 1900.

Intellectualisme.

V.

Waar het kwaad, het gevaar van het Intellectualisme in schuilt, is vooral tegenwoordig licht verstaanbaar door de hooggaande beweging op letterkundig gebied. Allicht dat zich later gelegenheid aanbiedt, dit verschijnsel van litterairen aard afzonderlijk te tekenen en te beoordeelen. Thans kan er slechts zooveel van gezegd, als noodig is, om het kwaad van het Intellectualisme toe te lichten, want het hangt er rechtstreeks mee samen.

Wat onze jongere letterkundigen zin en smaak gaf voor de impressionistische neiging der jongere Fransche school, was zegegen niet uitsluitend (o, neen, want er werkten ook heel andere motieven in), maar dan toch voor een goed deel die „hartstocht naar werkelijkheid“ die van Allard Pierson het woord ontving.

Men kreeg al meer een zeezieke gewaarwording bij het aanhooren van die statiholle gemeenplaatsen-aaneenklinking, waarmee men ons half luisterend, half dommelend volk in dicht en onduidelijk belevte. De goeden niet te na gesproken, en met een uitzondering voor witte raafjes van beter herkomst, maakte de doodgeloopen classiciteit telkens meer den indruk van wat

apostolische taal op ander gebied als „luidende schel“ en „klinkend metaal“ had gebrandmerkt.

Het was een oud-modelsche etalage voor de spiegelruit, maar met een leegen winkel en nog leeger magazijn er achter.

De één voor, de ander na, die aan het woord kwam, maakte den indruk van een taal en stijl te vooren, die op de lippen geboren was, en die nooit met het hart kennis had gemaakt.

Het was aldoor hout, dat men naarstig en nijverlijk bijeen had gesprokkeld; maar geen enkele groene twijg, waar nog het levenssap uit den wortel in op perste, kwam te voorschijn.

Het was een spreken en redeneeren *over*, en een zingen *van* „vuur en gloed en glans“, maar waarbij men kil werd en bevroor.

Het leek veel op klassieke automaten-taal, maar geen toon uit het menschenhart die u tegendonk.

Schijn zonder wezen.

En daar is de jongere school toen torenend tegen ingegaan. Deze jonge duffers hebben zich aan de geërgerde deftigheid van de elkander onderling bewonderende oude heeren niet gestoord. Ze hebben hun banaliteiten getrotseerd. Ze hebben het klassieke keurslijf, waarin men begonnen was ook hen te prangen, met één ruk zich van het lijf gescheurd. En toen zijn ze zelf gaan spreken, gaan schrijven, gaan zingen, meest in wilde, soms in dulle, een enkel maal ook in keurig-fijne taal. En om geen vorm gaven ze, als ze maar *voelden* dat het uit hun wezenlijk wezen, uit hun eigen gewaarwording, uit hun eigen warm gevoel kwam.

De geduchte fout, waaraan deze impressionistische school zich hierbij schuldig maakte, gaven we thans niet aan. Dit ligt buiten ons bestek. Het is ons ditmaal niet om critiek op de *nieuwe Gids*-school te doen, maar, omgekeerd, alleen om juist op het *kostelijk* element in haar letterkundige opvoering het volle licht te doen vallen; en dat kostelijk element was, dat ze ons „natuur en waarheid“ wilde leeren, om ons van het geredeneerd en van den vloek der classicke algemeenheden te verlossen.

En zonder nu ook maar van verre te willen zeggen, dat onze kansel gered zou worden, zoo onze predikers *nieuwe Gids*-stijl op den predikstoel lieten weerklinken, aarzelen we toch niet te verklaren, dat hetgeen onze prediking zoo dikwijls van haar effect berooft, niets anders is dan juist diezelfde grondfout, die de nieuwe litteratoren zoo onbarmhartig, maar zoo volkomen juist, in onze vroegere versificateurs geheld hebben.

De uitkomst deed hier uitspraak. De producten van den kouden grond, waarop men ons volk dusver veelal onthaalde, legde het volk eenvoudig ongelezen ter zijde.

Ze vonden of geen koopers, of koopers voor het boekenrekje, vooral zoo het bandje een goed figuur maakte. En ongelukkig is de massa drukstof, die in de breede kringen onzer fatsoenlijken en beschaafden, zonder ooit gelezen zijn, op het boekenrek is bijgezet.

Er zijn uitzonderingen. Enkele dichters bij Godes gratie hebben het oor van ons volk weten te boeien; althans in beperkten kring. Maar de massa, zonder verkaveling bijeen genomen, is door ons volk niet gelezen.

Op Cats werd gesmaakt, maar Cats wist dan ten minste meer dan twee eeuwen lang heel zijn volk te boeien; en juist die kunst verstonde onze negentiende-eeuwse dichters, enkele vorstelijke figuren onder hen uitgezonderd, nimmer. En zelfs de besten onder hen werden nog nooit wat men zeggen kon populair. Tien, twaalf leekendichtjes van de Genestet, nu ja, Da Costa in onzen kring, en Schaefferman onder de Roomschen, vonden weerklink door hun zangen, doch ook zoo nog slechts voor enkelen hunner zangen; maar van „verslonden worden“ door het volk, wist de gemeene poëzie dier dagen niet af.

De nieuwe school daarentegen heeft van meetaf gebocid, heeft gepakt, heeft graag gemaakt. Haar doolgraakte ethiek bandte haar uit *onze* kringen. Maar als ge den boekhandel er over hoort, weten de heeren op deze markt het u uit hun kasboek met cijfers duidelijk te maken, dat het niet al te dulle geschrift der jongeren druk verkocht is, en thans reeds de markt beheerscht.

Van soortgelijk succes nu weet onder ons menig *bevindelijk* prediker te spreken. Zelfs bij menig ongecofend „oefenaar“ liep het volk te hoop. En ook hier werkte dezelfde prikkel. Men voelde bij deze mannen, zoo ze van het echte soort waren, *realiteit*. Niet bij allen, want ook de bevindelijke prediking kan *zonder* eigen bevinding worden *nagebootst*. En dat klinkt dan wel eerst vaak uiterst fraai, en misleidt voor een tijd. Maar al spoedig begint men ook hier te merken, dat men met bevindelijke *lippen* taal in plaats van met taal uit het hart te doen heeft, en dan natuurlijk is „nagelootst gevoel“ nog vervelender dan classicke deftigheid en dor geredeneerd over algemeenheden. Maar als het *echte* bevindelijke aan het woord komt, was er in elken kring steeds gehoor, en kon men het den kerkangars aanzien, dat ze genoten.

In de volle en de lege kerken ligt zooveel leering.

Welnu, dat feit beslist. Niet voor de bevindelijke *tegen* de voorverpelijke prediking. Bij die tegenstelling staat het heel anders. Maar wel voor een prediking waar geestelijke realiteit achter zit, en waar het hart in meesprekt, tegenover de prediking van den dorren, zij het opgeschroefden Intellectualist.

Het volk wil, en terecht, geen notaris op den kansel.

Een notaris is op zijn eigen terrein onmisbaar en verdienstelijk man. Hij heeft een nauwkeurigheid in zaken op te nemen,

boedels te beschrijven en testamenten op te maken, die ge hem benijdt. Maar het blijft voor hem *vreemd* goed, goed dat het zijne niet is, waar voor hem geen herinneringen aan kleven, en dat bloot als voorwerpelijk goed in zijn stukken voorkomt.

Vandaar de doodscheit der notariële taal. Allernauwkeurigst, in precies wettelijke vorm, op een haar af ingedeeld, onveranderlijk; maar zijn stukken zijn eenvoudig niet te lezen; en verreweg de meeste gegadigden tekenen zijn stukken, zonder er eigenlijk iets van te verstaan.

En het is dat *notariële* karakter, dat alle intellectualistische prediking ontsiert, en smakeloos, en daardoor veelal zoo onge-nietbaar maakt.

Uittekende, leerstellige onderscheiding, trillogische indeeling, fijne ketterij-keuring, deftige taal, of ook taal die in het bombastische overslaat; maar het blijft al den onverkijkelijken indruk maken van koude, notariële beduimeling.

Ge voelt niet, dat wie spreekt het zelf voelt, en daarom pakt het u niet, en slaapt u niet mee. Er glanst wel vuurwerk in van woorden, maar er sprankelt geen vuur uit het hart, dat vuur in uw hart aansteekt. Ge hoort het aan, hoe er over uwer dierste goederen geredeneerd wordt, maar de vrucht van den edelen wijnstok proeft ge niet.

Er wordt wel telkens gezegd, dat het om uw ziel, om uw eeuwige behoudenis, om uw zaligheid en om uw eeuwig leven gaat, maar onder het hooren raakt ge niet zelden nog verder van uw ziel af, dan toen ge u onder het gehoor nederzette.

Als ge wezenlijk met uw ziel te doen hadt, in angst over uw zonde waart, of voor de poorte der eeuwigheid stondt, en men begon u zulk een predicatie voor te lezen, zoudt ge bidden en smeeken dat men toch ophield, en u met uw ziel bezig liet zijn.

En nu willen we in het minst niet overdrijven, en toegeven, dat de prediking ook dient voor andere toestanden en voor andere doeleinden. We beschouwen nu de zaak van één kant, en moeten daarom thans wel eenzijdig zijn.

Maar de hoofdzak, waartegen we ijveren, zal men nu toch gevoelen.

De notaris op zijn tijd. Het zij zoo. Nu en dan kunt ge ook hem niet missen. Maar de notaris elken Zondag weer, dat is niet uit te houden, dat verderft de gemeente, dat slaat de prediking met machteloosheid, dat heeft geen vat op het volk. Dat *sticht* niet, maar *sticht* kwaad.

Ons Kerkgezag.

Een kundig organist zond ons reeds voor twee weken een nieuwe bijdrage tot de zang-questie, die ter oorzake van plaatsgebrek tot heden bleef liggen.

Thans nemen we haar onder onze leiders op en zullen er iets bij zeggen.

De heer Van der Vlies schreef dan:

Het valt niet te ontkennen, dat sedert tal van jaren allerlei klachten opgaan over ons kerkgezag. Yelen zijn er door gesticht en hebben er een rijkem zegen door genoten; anderen hebben er werkelijk aan deel genomen, zonder aan verandering te denken; doch van verschillende zijden gingen stemmen op van hen, die verbetering dringend noodzakelijk achtten.

Zoo de heer H. B. Stomps in de *Herant* van 18 Maart j.l.

Wat is bij een goed koraalgezag, op zich zelf beschouwd, onmisbaar?

1. Een goede dichterlijke bewerking van het lied:

2. een licht-zangbare melodie;

3. een goed, bruikbaar orgel;

4. een degelijk organist.

Wat het eerste betreft: ongetwijfeld is de *berijming* der psalmen, die thans gebruikt wordt, onder allerlei omstandigheden een bron van troost en bemoediging, van kracht en licht geweest voor ontelbaar velen. Doch evenzeer staat het vast, dat het gezang der gemeente ten dien opzichte niet is, wat het zou kunnen zijn. Reeds psalm 1:1 toont dit aan:

„Welzij hij, die in der bozen raad“... hier zwijgt de gemeente eenige oogenblikken, wijl de muzikale phrase geïmagineerd is, om dan te vervolgen:

„Niet wandelt, noch op 't pad der zondars staat.“

Nu geeft de heer Stomps den raad, dergelijke regels *zoo* te zingen, dat alleen gerust wordt bij een leesteken; is dit aan het einde van een regel niet aanwezig, dan zingt men door. Bijvoorbeeld:

„Dat mijn vijand nooit van vreugd om mij oppring...“

(rust)

„Die u wachten dek nooit schaamt...“ (korte rust),

„Maar...“ (heele korte rust),

„Die de deugd zonder oorzak stout verachten.“

Men ziet, wat hiervan het gevolg is. De regels van het lied waren oorspronkelijk symmetrisch opgebouwd, doch deze symmetrie is nu geheel verstoord. Nu spele men dit koraal, *zonder er bij te zingen*, en men zal ervaren, dat de kunst zich bij eene dergelijke behandeling niet ongetroffen laat. Wat overblijft is recitatie. En dit is niet het punt, waarop wij, en waarschijnlijk evenmin de heer S., wenschen uit te komen.

Wat nu gedaan?

„De Interpenetratie des Liedes“, zegt J. E. Hauser 1), „muss mit der Melodie übereinstimmen.“ In der Musik findet eben sowohl, wie in der Poesie und in der prosaischen Rede, eine Interpenetration statt. Sie hat ihren Periodenbau... Der Dichter, welcher einer Melodie sein Lied anpassen will, darf den Periodenbau derselben nicht unbeachtet lassen; vielmehr muss er in seinem Lied den Perioden und ihren musikalischen Theilen die nämliche Form und Stellung geben, welche die Sätze der Melodie haben... Erzwungen wird die Auffassung des Sinnes vornehmlich durch die sogenannten „Enjambements“, welche darin bestehen, dass der Dichter den Sinn nicht am gehörigen Orte vollendet, sondern denselben aus der einen Periode oder aus der einen Zeile in die andere hinüberreicht.“

Op het bovenstaande wees Dr. F. C. Kist 2)

reeds in 1840; to rijke wijziging der eene geheel nieuw wat reeds lang no

Wat de *melodie* dat daarin met go ging zou kunnen v versieringen, die n ten plattelande, „draaien“, wizen eenig coloriet wa in de Matthiäus pa als goede voorbeel niet altijd zoover k

Goede, bruikbaa veel te weinig. A betrekkelijk groot instrument bijeen, 1 gen vaak mislukte kend, die binnen a kerkorgel aangesch ning zal het instr

Zouden de Geref. Hervormde kerk n kundige kunnen na vrouwen verdienen rend optreedt en h bouw van het instu regel zouden duite uitgespaard.

Een degelijk *org* witte raaf noemen, eischen, die men he moet hij zooveel i studeerd hebben, d harmoniseeren en g stijl improviseren, slechts weinigen i de meesten onzer o punctische studie i allenminst overbodig minder op zijn pla de laatste jaren i constateeren.

Het zou mij ene zijn, wanneer dor staande wenken de gezang werd gebaat.

Schrevingen, 26 M

1) J. E. Hauser, Ges Besondere des evangel 2) Dr. F. E. Kist, I tantsche Kerkgezag i

Bij de vier con der Vlies noemt, wel niet de minst g moet leeren zingen eisch, maar vooral t stemmen (wat klan zonderingen zijn, e zingen en galmen algemeen gevoeld w

De zaak zelve is dacht overwaardig.

Het Kerkgezag Liturgie, dat het predicatie nog bree Maar het geducht, leidt er maar al t gebed niet anders predicatie in gebed bij het gebed is het drager die in actie hoort, luistert, en bidden wordt, *meê*, gebed alleen de geb z natuurlijk dat zell

Blijft dus (het S derd) ter breking v catie-primaat alleen ten minste gaat